

sosialurin

VIKUSKIFTIÐ

Ritstjóri:
Hans Thomsen

Danmark og kolið í Føroyum

Í seinna partinum av greinarøðini hjá sær um kolið í Suðuroy heldur danski verkfrøðingurin og kolaserfrøðingurin Harald Nielsen, sum var í Føroyum í 1933 og kannaði føroyska kolið, at tað er lítið høpi í, at eitt land sum Danmark, ið er so fátækt upp á náttúruríkðemi, ikki skal eiga so frægt sum ein líkinda stovn til kanningar av brenni, tá landið eigur fleiri miljónir tons av koli í føroysku fjøllunum. Eitt kolaverkfall í Bretlandi er nóg mikið til at leggja allan danska idnaðin lavnan, heldur hann fyrri og heldur tað vera skilaleyst, at Danir altíð skulu standa við hattinum í hondini, tá teir skulu hava ein kolamola at fýra undir donsku idnaðarketlarnar.

Brennivirðið, sum kolið hevur, er í høvuðsdráttum tað, sum avger, hvat kolið er vert, og í sam-anbúði við gott bretskt kol er brennivirðið á nýrakoli o.u. ein sjeypdpart ella sættapart minni ella við øðrum orðum hevur nýrakolið eitt virði av o.u. 6.100—6.200 kilogram kaloríur í hvørjum kilo, og tað kámara kolið hevur nakað meira enn tveir triðingar av brennivirðinum á bretska koli ella 5.100—5.500 kilogram kaloríur í hvørjum kilo, alt eftir sum øsku-innihaldið er til. Bæði kolasløgini hava o.u. 11—12% av vætu í sær. Tey eru yngri enn tað samsvarandi bretska og polska kolið, nevniliga frá tí eldri terti-er-tíðarskeiðinum og hava tí upp á seg nógv súreyni í sær, men annars hevur føroyska kolið nógvar frámúrskarandi eginleikar. Øskan t.d. hevur høgt bræð-ingarmark, úr 1.320 upp í 1.340 Celsius-hitastig, og hetta hevur stóran týðning í mongum for-um. Sváulinnihaldið er, serstakliga í nýrakoli, lítið, úr 1/2 upp í 1%, sum bert er helmingurin av tí sváuli, sum er í øðrum koli; hetta er eisini ein týðningarmikil eginleiki. Kolið brennur við klár-um loga, sum sótar sítið, óneyð-ugt er tí at reinsa kaminir og ovnar so ofta sum annars, og eisini ber til at føra tað uttan at ov nógv grús stendst av hesum.

Tá hugsað verður um tann lága framleiðslukostnaðin og tann litla munin í farmagjalði, skuldu 100.000 føroyskar kilo-gram kaloríur kunna verið latnar biligari enn 100.000 bretska ella polska kilogram kaloríur í danskari havn.

Hvat stovningar- og rakstrar-peningi viðvíkur er tað, sum her verður uppsett, bert á leið. Kola-námsrakstur má fyrri at lona seg ikki vera ov litil; vit fara tí at rokna við einari ársframleiðslu upp á 75—100.000 tons, t.v.s. 3—5% av okkara samlaða kol-innflutningi.

Til eitt tilíkt virkiugu vit rokna við út ímóti 1 milj. krón-um. Av hesum peningi fer ein stívir triðingur í arbeiðsløn í Føroyum. Umleið ein triðingur ella kanska eitt sindur minni fer í arbeiðsløn til jarn- og stálkons-truktiónir í Danmark; tað, sum tá er eftir, verður nóg mikið til keyp av ráevni úr útlandum og rakstrarpening. Peningaløgan er sostatt framleiðsluskapandi, og liða vit arbeiðslønina sundur, siggja vit, at vit verða førir fyrri at hava u.l. 500 mans í vinnu í eitt háltv er ella u.l. 200 mans árið runt.

Eitt, sum havast má í huga, er tann týðningur tað hevur, at vit hava kolið í ljósmála í fjallinum og sostatt í stundini fáa fram-leitt nýtiligt kol undir fyrirreik-ingararbeiðinum. Á tann hátt sleppa vit undan teimum djúpu og ómetaliga kostnaðarmiklu berggongdunum, sum binda stórpening, áðrenn komið verður niður at kolinum. Eg kann her nevna, at tað stóra eingilska felagið Pease & Partners brúkti út ímóti 27 miljónir krónur til at seta eitt stórt kolanám á stovni í Yorkshire, áðrenn tað fyrsta fyrsta tonsið av koli fekk upp úr jørðini.

Lat okkum nú í stuttum meta um, hvønn týðning føroyska kolið fyrst og fremst fer at fáa

Kolaroyndir verða tiknar í Rossarók u.l. 300 m yvir havinum

fyrri Føroyar. Her hava vit eitt iðið, arbeiðssamt og sparið fólk, sum eisini er fátækt. Hagtølini vísa, at miðalárslønin hjá einari familju bert er 800—900 krónur; tí noyðist ein føroysk arbeiðs-mannakona at vera eitt satt figgarflogvit fyrri at fáa endar-nar at røkka saman. Kolið fer at verða ein frálík inntøka fyrri arbeiðsmannafamiljuna eftir før-oyssum viðurskiptum. Keyps-megin fer at verða meira enn tvífaldað fyrri hesar familjur, og eisini vit her í Danmark fara at fáa fyrirmin av hesum.

Gjörlikt verður at fáa eina kolagoymslu, sum kann lata kol teir óteljandi trolarar frá øllum tjóðum, sum í heilum liggja og fiska haruppi á hesum fiskileið-um, sum eru millum nærrikustu á norðurhelvtini av knøttinum, handilsskapurin fer at vaksa og gera vinningin uppaftur stórri og peningaumfarið verður stórri. Tey 15.000 tonsini av koli, sum verða árliga brúkt í Føroyum, kunnu latast fyrri ein pris, sum fer at spara hesum fátæku

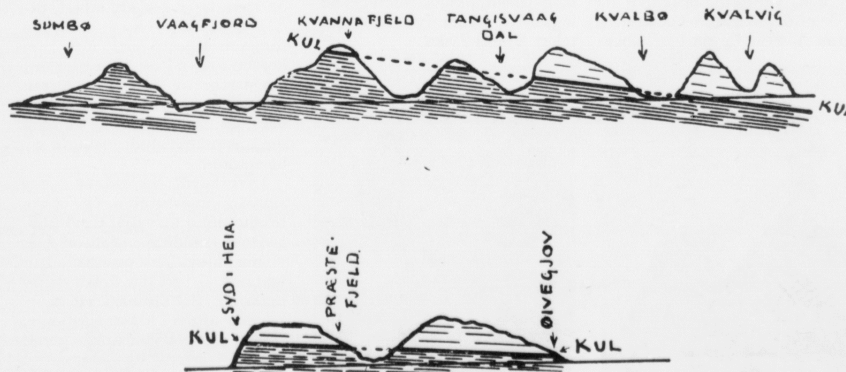
oyggjabúgvum meira enn 1/4 milj. kr. árliga. Hetta eru tøl, ið sjálvi tala.

Tað fer haraftrat at hava tann týðning, at vinarbandið millum hesar oyggjar í Atlantshavi og móðurlandið verður fastari knýtt, tí Føroyingar fara at verða teir fyrstu at viðganga, at hetta verður til fyrirmin fyrri teir sjálvar.

Og fyrri Danmark hevur før-oyyska kolið ikki minni týðning. Her hava vit kol til at taka fyrri biligan pris; vit verða ikki longur so heilt bundnir av øðrum kolframleiðandi londum, og tey flestu eiga enn at minnst, hvussu illa vit vóru fyrri undir tí stóra kolaverkfallinum í 1926 og teimum ófriðarligu árunum, sum aftaná komu.

Og hvussu settu ikki onnur kolafarmleiðandi lond okkum knivn á barkan; tey vistu, at kol skuldu og máttu vit hava, og hvussu máttu vit ikki undir-skriva sáttmálar, sum bundu okkum fleiri ár fram í tíðina og næstan kostaðu okkum besta viðskiftaland okkara, Bretland?

Afrat ampanum, sum ikki kann roknaast í krónum og oyr-um, kostaði hetta okkum milj-ónir og aftur miljónir. Nú hava vit handilsáttmálar við Bret-land, sum krevja, at vit skulu taka upp ímóti 80% av tí koli, vit innflyta, frá teimum, men hvar er tryggin fyrri at ikki eitt lemjandi verkfall brestur á aftur? Kolaviðurskiptini haryviri eru sum eitt eldfjall. Gaman í at friðarligt er í løtuni, men ikki er gott at vita, nær alt aftur er á gosi. Og verður verkfall,ugu vit aftur fara til hinar við hátt-inum í hondini, og av ringum royndum er ikki torført at hugsa sær, hvørja hand-festu vit verða noyddir at

Longdar- og tversakurður av Suðuroynni